

b

Some small customs and law of Mphahlele's people. 7 pp.

s519(i)

AM/8/76

K34/76 Selwane, H.N.

1. 0-16

Dipapadi tša batho ba Baso.

Mo merafong ka moka re hwetša gona le dipapadi tša mehuta-huta. Papadi tše ga di swane; tše dingwe di ya tšhoša, tše dingwe di ya thabiša, tše dingwe di ya šakiša.

Dithoi I

Papadi ye ngwe še ya bašimane:-

E tla re ka lebaka la ge badišitši ka nokeng ba re, a re nyakeng matlapana a go dira dithoi.

Mafsikana ba nyakago a a ne mebalana e mebotsana. Go ne tse ntšho, tše ba rego ke bo-rantsho-roro, go ne tše ding dithoi tše e kego ke makhura; tšona ba re ke dikgoši tše dingwe ke dikgomo.

Mafsikana auwe a hwetšwa ka nokeng le makgwaranneng.

E tla re ge ba feditše gonyaka mafsikana awe, ba re; a re ageng mašaka a go di beya ka gare.

2. Ba tla thoma go aga go tee le go beya go teye, yo a ka šalelang ke yena yo a tlogo go thoma go ponya. Ke moka ba le ba bangwe ba tla topa dikgomo tša boola wa go ponya. Yo mongwe, le yo mongwe o topa thoi e tee fêla.

Ge e le gore, ba gonona go re o a x ba bona, ba tla go go dira phori mahlong. Ba go tšhela ka mabu.

Ba tla re buduluga, ke moka wa buduluga. O tla thoma go gopola kgomo tšeno e lego dithoi, tše di sego gona.

Dithoi II

Mothopelwa o tla tloga a ya go nyaka kgomo tša bo; ka šakeng le lengwe, le lengwe. O e nyaka ka tsela ye:- ~~Enxhaxhitiwa~~

3. O dumelelwa go supa kgomo tše lesome fela. O re: Thoi, mong wa lešaka ge e se yona o tla fetola ka gore yola ge a re:

Thoi, a re: Aowa baba!

Thoi, Aowa baba!

Ge e le gore ke yona ye a e šupago o tla re ge a re:-

Thoi, a re: E baba.

Ge e le gore o palelwa mogong, mogong o a tseba, ba re o ponye ga hlano, ba toopa. Ke moka wa re yo mong a ponye.

Ge o ka tseba mašakeng a bona ka moka go tla ponya yo o tlogo go tseba morago.

Ba dira bjalo go fihla ba tenwa. Thoi tše di thopilweng di bitšwa maperetlo. Yo mong ge a be a lle, mo go bona.

4.

Mantsi.

E le yona ke papadi ya bašimane ge ba e ya madišong. Yona e ba palwa ka melamu. Yo mongwe o tla hlaba le lena le leke go hlaba kgaufsi le yena; goba le hlabe ka mo a hlabileng. Ge molamu wa gagwe o ka ema le lena le emishe ge le hlaba.

O swanetše go lemoga gore o hlaba bjang molamu wa gago ka gore o a obetša. Ge le ka se hlabe kgaufsi le mo a hlabileng, go ba la emiša mo a emišitseng; yo a ka hlabang morago, ke yena yo a tlogo go tšeya legato la yola wapele.

Batho ba ona ba fele ba swarana ka diatla.

5.

Kgole

Papadi ye ya kgole e bapala ke ba bannyane le ba bagolo. Ba nyaka phatana ya nkgokolwana e bjalo ka patšlō. Ke yona ye e bitšwago kgole. Ba nyaka diphate tše e kego mahlaku fêla e fetwa ke lehlaku ka botelele.

Ge go nyakilwe phata tšewe di bitšwago dimopu, ba tla kgethana, ba ba etielala mogong, ba bang mogong. Bona ga ba e pele diphate ka mo e nwago ka gona. Ba no kgetha tsela tše pedi fêla.

Ba tla tšeya phate ye e bitšwago kgole ba e ye pela gare.

6. Ba tla thoma go e tiya mobu k o ka godimo go fihlela ba etiya yona ka nošī.

Ba tla fagišana sebese gona mowe o tla hwetša ba kgapa kudumela. Ge ba bapala ba bang ba ema gau, gore wa gabo ge a eteile e tle e mo hwetše a e ya kgoletše.

Ge o ka theye letša o tla kwa yo mongwe a šetše a re sentšhoke. Ge o sa e tsebe papadi ye eka go tlabā.

Ge ile ya re e le dinong tša geno, wa etiya ya tšhela tsela e se yanwa. Goba naba la gago la etiya go tee le wene, ya tshela tsela, le gona ga se ya nwa. Ba re ke ka dimopu. Ge e

7. goma ba tla re: kgoma dinong ke mofefa.

Ge o ka re go e tiya ya ya go ropa yo mongwe, manaba a gage a tla re: "Maswine ka madi a lenaba."

Ge e ka nwa ga geno, le e tšeya la e ropa theng le dino tša geno. Gantšhi mo kgoleng ba atiša go beya gore: ge re nošitše ga lesome, ka motšo wa ntowe re ya lahla. Ke gore ba bang ba fentšhwe. Ba lle noga.

Ge le ya go lahla le swanetše go hlokomela. Ka gore ge le se la lahla go teye dimopu tša lena, e se ba ja noga. Le swanetše go bona gore le di beletša fase go tee. Le yona e ne ditshela.

8. Mokgwa wa Pula mo go batho ba Baso.

Mokgwa g wa go neša pula wa batho ba Baso. Ba aga lešakana mošate le bitšwago gore ke Mohlapo. Ka gare ba beya mešta le meštana. Ka mo meeteng go na le meetse le sehlare. Yona ga ya swanela go psha.

Meetse a tšhōlwang ka moo ke ya pula. Bjale meetana ye mennyane ye ba re, ge ba bona gore letšatši le yeme, ba bitše bannyana le bašimane.

Bannyana ba tla ga meetse ana go le sehlare ka meeteng ye megolo. Ba fakela mahlašana a mosehla. Ba tšwa dikgao le bašimane ba ba bona.

9. Ba tšeme ba foka mašemo, ge se šetše ba tšhōllela bitleng la mošate. Ba ba seng kgaufsi ba tšhōllela tšhemong ya mafelēlō. Tše ba di dira m bošego.

Mosegare bannyana ba apara mese le mabole bašimane makgeswa. Mo baya go teye ka nokeng, go ya goga meetse ka dipitšana.

Ge ba bowa ba opela koša ye e reng:

Magabe-gabe

Re nyaka pula motja pheladi.

Go fihla ka mohlapong. Mo ba rego ge ba tšhōlla ba re:

Pula! Pula! Pula!

Ke moka ba tla phatlalala. Batho ba ka gore ba ne pelo e teye, ya gore: Pula e tla na, e fele e ba nela.

10.

Nonwane

Ke ile ke le thabeng,
 Ka kwa mokgošana ola,
 Ka ologa ka tšeya thebe
 Ka tšeya thebe le marumo;

Ka gahlana le rakolote
 Ka re: korare ntshegele
 A nkoma ka seletswana
 Se-le-tswana se bogajana
 Ka mogaka e komela.

Ka re: kgomo ešú e tla tswala
 Ra ja kgatswela ra go kuna
 Mohlana ra neya dirana,
 Dirana tša bahlankana;
 Ding di maseseleng,
 Ding di nthaga legora.

A re se nonne hlogo
 Malale mogodu
 Godu! godu! goduu!

11.

Nonwane.

Mafsi a se nana koba-koba tii:
 Koba-koha o ye monotosi tii
 Monotosi kgomo di ga ngwago tii
 Kgomo di gangwa ke bannyana tii
 Bašimane ba tšwere mabole tii
 Bannyana ba tšwele makgeswa tii.

Seng sa re ke bo mang bale tii,
 Seng sa re ke bo nku bale tii!
 Seng sa re ba dirang mola tii,
 Seng sa re ba ja nama bona tii
 Seng sa re tlering go kgopela tii
 Seng sa re nna ke ya babya tii.

Seng sa re o babya ke eng tii
 Seng sa re ke babya ke noka tii,
 Seng sa re ntla ke go gate tii.
 Wa nkgata ka hwa ka hwelela tii
 Matheledi tama ngoana kgoši tii.

12.

Sehlotho.

E, le yona ke papadi ye e bapalago ke banenyana. Ga ba e dire mosegare ba e dira bošego fêla.

Ba kgetha ba babedi yo monnyane le yo mogolo. Ba kga mahlare a mosehla ba mo apeša ona go thoma maotong go fihla hlogong. Yo ke yo mogolo.

Yo monnyane yena, ba mo apeša dikgatong le hlogong. Mathekeng ba mo tshweša ntepa. Ge ba feditše ba tla go batho.

Lena ge ba fihla le ka se ba tsebe. Ba ba mo tlišitseng ba tla thoma go ba opelela koša. Bona ba tla bina.

Koša yewe e re:

Mmana wena wa sehlotho,

13.

Elelewe, koša e binwa ke sehlotho.

Elelewe, mmana wena wa sehlotho

Elelewe koša e binwa ke sehlotho.

Ba no binwa bjale ba mo opelela go fihla a ba tenwa. Ke moka ba tle ba mo hlamolla.

Ba bannyane o tla hwetša ba lla ka gore o a šiša.

Mokgwa - Kgôrô.

Lentsu kgôrô ka noši le na le tlhaloso tše ntšhi. Bjale a re hlaoloseletsaneng gore re kwišiše.

Kgôrô ke felô fauwe go dulang bašimane le banna. Bjale a re kweng lebaka la gore ba dulelang fa. Ge ba dula fauwe ba be ba dirêla gore ba tle ba humane sebaka se se botse sa go laya

14. bašimane.

Ke na le tšhephô gore o wa makala ge mošimane a sa dumêlêlwa go dula le basadi goba bannyana.

Kgale mošimanyana o be a se a dumelêlwa go ja taba le bannyana. Ngwana-ngwanyana o be a tsea melaô go basadi.

Ngwana-mošimane o be a e tšeya go banna kgōrōng.

Mošimane wa go rata ka gae o be a bitšwa makgatho; wa go hlwa le bannyana ke Mma-bannyaneng kgatla mpiping.

Mokgōrōng ge o ka šetša medulo ya banna le bašimane e tla hwetša e fapana. Kgale go be go na le bešo tše tharō. Sa

15. bašimane, sa masogana, le sa bakgalabje.

Mošimane yo mong; le yo mong o be a laelwa go tla le legong ge a etšwa madifong. Ge o ka se tle le legong, o be o dula ka morago ga ba bang. Empa o tla no rongwa o le ka morago.

Mokgalabje goba lesogana, yo a nyakago go roma, o roma mošimane.

Bašimanyana modulo wa gagwe ke go hlaba thedi, masogana ona a dula didulo, bakgalabje bona ba dula didulō goba go kotamoswe.

Motho ge a le kgorong o be a sa dumelelwe go beya mokganya.

Batho ba ba jela kgorong ge ese ge a babya.

16.

Kgōrō

E mengwê melao še, ye bašimane ba swanetšego go e dira, e tšwang go banna kgōrōng.

Kgale go be go sa lebelelwa gore, mošimane yo ka gabo ga gone seruiwa; a ka se dišetše banna ba gabo ntle le go lefša. O be a no diša. Ba be ba mo neya tšeding tša go gamela ka gabo. Ka morago yo mongwê o be a mo swaela kgomo.

Ge bašimane ba gama ba beya kgamêlō ye ba e bitšago gore: ke kgamêlō-ya-matōpetsō. Yona e dula kgōrōng, ga e dule ka gae. Ka mafsi a badiša. Ga gona mosadi yo a ka bolelang, ka gore e

17. beilwe ke banna.

Re bona ge bašimane ba lebeletše gore, bōlōkō bo tšeiwa pele ga gore dikgomo di tšwe. Le gona ga gwa swanela gore go tšeye basadi ba ba sa bago le bana. Aowa go tšeya bakgekolo le banenyana.

Ngwana yo a sa nywago, ga dumelelwe go tsena šakeng. Motho ofe le ofe o be xx a sa dumelelwa; ga dumelelwa go hlapologela šakeng.

Molao wa mošimane ge a swarišitše leeba, e be ele go neya monna yo mongwe, le yo mongwe. Na mošimane ge a swarišitše

moragolane, hlanhlagane goba kgebe o be a isa kaye?

18. Yona o be a tšeya a yo e ja le bašimane ba gabo. Phōfōōlō yona o be a isa ka gae? Batho ba ba be ba na le melao ya go tiiya. Seema se seng se se, se tšwang go banna kgōrōng: "Ngwana hloka ragwē melao o tšeya banneng".

Bjale mo go tšhuwana ye e senago selo re hwetša se se reng: Tšhuwana e sa hweng e leta monōnō.

Kgōrō III

Bjale a re boneng gore ge melato ye ge e tlile gore e sekelwa kae.

Melato ge e tlile e sekelwa kgōrōng. Le baka ke le: ke gore melato e sekwa ke banna. E ka se ke ya re mola banna ba dula

19. kgorong melato ya rerwa ka gae.

Go na le mo elego gore ge molato o le paletše, o swanetše go ya gona.

Ke kgorong ye kgolo ya kgoši ya gabo lena. Mowe go tla a tla setšhaba sa motse ka moka, fšla banna. O tla hwetša molato o sepela ka motseta, le dihlatse di ba gona ka moka.

Lemoga gore mo kgorong ga go na tshobotsi. Molato o rerwa ka tshwanelo; wa be wa ahlolwa ka tshwanelo.

20. Motho o swanetše go bula kgōrō ge a kile a gana go dira se seng mošate. Bjale molato o tla rerwa. Ge o ahlotšwe, yo a nago le molato o swanetše go tswalela kgōrō, ka pudi goba se

seng. Pudi yewe e tla bolawa ya ja ke banna. Yona e bitšwa gore ke manganga-hlaa. Ke gore banna ba thoba megolo. Mosadi le yena ge a na le molato, o ahlolwa kgorong ke banna.

Re fele re ekwa ba re, molato o fegilwe mafateng; gona ke goreng? Ke gore molato ga se wa ahlolwa o emišitšwe, o tla phethwa ka moso.

Bona mo, gore ngwana mošimane le wa ngwanyana ba reng ge ba arabela batho ba bagolo. Mošimane le ngwanyana ba re nna go mosadi. Mošimane o re tama-ngwanyana o re eye kgoši, ge ba bitšwa ke banna. Ke ya kgolwa o a bona gore, melao ye meng ya Basotho ke ye e lokileng; ga ya swanelwa go lahlwa.